

Preek 19-11-2023; pastor Menno Hofman

Lezingen: Prediker 3: 1 t/m 8 en Genesis 37: 15 t/m 30 uit de Bijbel in Gewone Taal .

Thema: grenzen aan ellende

Laatst ging ik voor in Muiderberg en toen ik op de fiets zat en de treinen langs me heen gingen, dacht ik terug aan de coronaperiode en de lege metro's hier in Voorburg.

Er zijn hier in Voorburg zoveel speeltuinen, dat ik ze namen heb gegeven. Een populaire bij mijn kinderen is de 'Piratenspeeltuin', met een kabelbaan en een soort kraaiennest.

Ook in de coronaperiode, waarin zo min mogelijk mensen met het OV mochten, speelden onze kinderen daar regelmatig. En vanuit die speeltuin, zie je ook de metro's voorbij rijden. En voor iemand als ik, met een hart voor het OV, was dat ineens erg pijnlijk om te zien. Want de metro's waren vrijwel leeg, vanwege de maatregelen.

We wisten toen nog helemaal niet hoe het verder zou gaan. Maar achteraf moeten we Prediker weer gelijk geven. Er is een tijd. Dat geldt ook voor een pandemie in alle hevigheid.

En waar Prediker soms wat depressief op mij overkomt, als hij het heeft over de zinloosheid van alles wat we doen, biedt hij hierin juist hoop.

Er is een tijd voor coronamaatregelen en er is ook een tijd dat die weer konden verdwijnen.

Hetzelfde geldt ook voor de arme Jozef, die letterlijk in de put zit. Door toedoen van zijn eigen broers nog wel, extra pijnlijk. Dat hij nog leeft en dat hij niet door zijn broers werd vermoord, dat dankt hij trouwens aan Ruben. Die hem ook uit de put had willen halen. Ergens best wel sneu, nergens in de Bijbel klinkt waardering hiervoor.

Maar wat mij betreft verdient het zeker waardering als je probeert de schade te beperken voor een ander. En Ruben zit dan wel niet letterlijk in de put, maar als hij hoort dat zijn broertje is verkocht, zit hij dat figuurlijk gezien wel. En ook Jozef zit dan figuurlijk in de put. Het begin van zijn periode als slaaf in een vreemd land.

Terug naar de put. Een put heeft een bodem. Een bodemloze put mag dan een bekende uitdrukking zijn, maar die bestaan niet echt. Net zoals Prediker grenzen aangeeft in de tijd, met zijn 'er is een tijd', geeft ook de put grenzen. Dieper kun je niet zinken dan tot de bodem.

En voor Jozef gaat de wijsheid van Prediker ook op. Al had hij wat dat betreft dan wel de pech dat Prediker pas later kwam en deze wijsheden niet van hem kon horen of lezen.

Laat staan dat hij Turn! Turn! Turn! van The Byrds, een lied geïnspireerd op Prediker kende. Die als extra beeld hiervoor ook de seizoenen gebruiken, een bekend beeld bij velen die seizoenswisselingen kennen. Maar ze voegen er ook aan toe 'a purpose', een doel aan dat alles. En dat geeft Prediker niet.

Ook hebben de Byrds het over een tijd om te omhelzen (to embrace) en een tijd om dat niet te doen. Die periode in de put is duidelijk niet een tijd om te omhelzen.

Maar er is dus wel een tijd van in de put zitten en er weer uit komen. Al betekende dit voor Jozef eerst een begin van nieuwe ellende. De put waar hij in zat, zou zijn dood worden als hij er niet was uitgehaald. Maar hij werd er uitgehaald, om als slaaf weggevoerd te worden uit zijn vaderland.

Eerder was er juist een periode van veel extra aandacht en liefde. Je zou het vette jaren kunnen noemen. Met het in de put raken, begonnen de magere jaren voor Jozef. Die trouwens niet alleen door zijn broers werden veroorzaakt, maar ook door zijn vader Jacob.

Die hield niet alleen meer van hem dan van zijn andere zoons, maar gaf hem ook nog eens een voorkeursbehandeling. Het leidde er mede toe dat Jozef zich wellicht arrogant gedroeg.

En het kweekte afgunst onder zijn broers, heel begrijpelijk. Het gezin waarin hij opgroeide was dan ook alles behalve gezond. Maar voor Jozef waren het vette jaren. En misschien hielpen Jozefs eigen ervaringen hem ook wel, toen hij later als onderkoning de oogsten uit de vette jaren opsloeg voor de magere jaren.

Ook in onze levens zijn er vette en magere jaren. En dan kun je je in de vette jaren afvragen of je iets daarvan kan opslaan voor als er magere jaren komen.

Hoe dan ook, net zoals Prediker aangeeft is er een tijd voor dit alles. Een tijd waarin het uitstekend gaat en een tijd waarin het slecht gaat. Verder zijn er natuurlijk ook veel periodes die daartussen zitten.

Overigens is dit een beschrijving van de werkelijkheid van Prediker. Niet dat hij daarmee bijvoorbeeld zegt dat het goed is als er oorlog is. Maar dat er een tijd voor is. Volgens mij geeft hij hiermee slechts aan dat het allemaal eindig is. Zowel de voorspoed als de rampspoed.

In een periode van rampspoed, van het in de put zitten, is dat natuurlijk een welkome boodschap.

1. Er wordt benoemd wat zo is. Er wordt niet gedaan alsof het eigenlijk allemaal wel goed is. Zeker in onze tijd is het populair om ellende te ontkennen. Of om dat direct te verbinden met iemands eigen keuzes. Op zich logisch, want dat kan een veilig gevoel geven voor diegene die niet in de put zit. Die kan daarmee denken dat hij of zij het zelf in de hand heeft. En kan zich ook minder ongemakkelijk voelen, want dader en slachtoffer zijn dan hetzelfde, het probleem ligt daarmee geheel bij de ander. Maar nee, zegt Prediker. Er is een tijd voor. Dat het gebeurt heeft daarmee iets onvermijdelijks, iets wat buiten onze invloed ligt.
2. Het begrenst de ellende ook door middel van die tijd. Want die is dus eindig. Al weet je niet wanneer dit einde komt, als je erin zit. Soms weet je wel dat je de bodem hebt bereikt. Zoals Ajax laatst de bodem van de eredivisie bereikte, dieper dan dat konden ze niet zinken. Maar even alle gekheid op een stokje, soms kun je dat ook in een persoonlijke crisis ervaren, dat je bodem hebt bereikt. Het niet erger kan. En dat kan dan ook het begin zijn om weer langzaam naar boven te gaan. Al kan dat zeker net zo gaan als bij Jozef. Bij Jozef ging dat van in de put zitten, naar de slavernij, dan als slaaf wat opklimmen, maar door toedoen van een ander – de vrouw van zijn meester Potifar- in de gevangenis belanden. En van daaruit de sprong naar onderkoning. Het was duidelijk geen rechte lijn omhoog vanuit die put voor Jozef! En toch bleek ook voor Jozef dat er een einde aan deze magere jaren kwam. Ook voor ons geldt dat, al weten we niet hoe de weg uit de put omhoog zal lopen.

Maar nu gaan onze levens niet gelijk op. Omdat onze levens niet synchroon lopen, kunnen we daarmee soms ook ons voordeel doen. Dan kunnen we elkaar door de magere jaren heen helpen. Dan kunnen we op het moment dat we in de put zitten, verhalen horen van mensen die in de put zaten, maar daar ook weer uitkwamen.

Het kan ook om praktische zaken gaan, iets doen voor iemand die daar even geen energie voor heeft. Kortom, we kunnen elkaar helpen hierbij.

Want aan de ene kant moeten we de begrenzingen van wat we als mens kunnen inzien. Er is een tijd voor wat we willen, wat we fijn vinden. Maar er is ook een tijd voor wat we niet willen, wat we vreselijk vinden. We hebben nu eenmaal niet alles in de hand.

Die beperkingen zien we ook terug bij Jozef. Die van alles niet in de hand heeft en waarbij zijn goede gedrag soms beloond wordt en soms juist bestraft wordt.

Maar het verhaal van Jozef leert ons toch ook dat we het nodige wel in de hand hebben. Die magere jaren, die kon Jozef niet voorkomen. De technische middelen om dat te kunnen, die kwamen er pas veel later. Maar wat hij wel kon, was helpen om hierop voor te bereiden. Om de schade te beperken. Zoals ook Ruben de schade beperkte.

En dat gold ook recent rondom corona. Als de uitbraak er eenmaal is, kun je wel degelijk maatregelen nemen om de schade te beperken. Waarbij het natuurlijk altijd lastig is om goede afwegingen te maken. Ook kun je er van leren, wat waarschijnlijk beter moet worden voorbereid.

Zo was een onderdeel ook het massaal testen. De specifieke test zal voor een volgende pandemie weliswaar pas dan kunnen worden ontwikkeld, maar het voorbereiden in de zin van nadenken over opschaling van testen DNA/RNA/eiwit, dat zou je wel kunnen vooraf kunnen doen.

Naast technische voorbereidingen, valt er ook genoeg te leren op het sociale gebied. De enorme impact daarvan, waarvan men nu zegt dat die te weinig mee werd genomen in de afwegingen rondom de maatregelen. Ik noem hier slechts kort wat punten, die uiteraard een grondige analyse van experts vragen.

Het lied Turn! Turn! Turn! eindigt trouwens positief op een manier die absoluut niet past bij Prediker zelf. Nadat het gaat over een tijd van liefde en een tijd van haten, eindigt het lied er mee dat er een tijd voor vrede is en dat het niet te laat daarvoor is.

Terwijl Prediker het alleen heeft over een tijd voor oorlog en een tijd voor vrede.

Dat neemt niet weg dat de Byrds wel een punt hebben. Dat het niet te laat is om te zorgen voor vrede. Dat is in onze tijd hard nodig, waarbij we o.a. kunnen denken aan Israël, Gaza en Westbank en aan Oekraïne.

Maar laten we ook het gezin van Jacob niet vergeten. Dit ongezonde gezin en de invloed daarvan op Jozef en zijn broers laat zien dat vrede niet alleen over landen hoeft te gaan. Het kan ook gaan over mensen zoals zij, mensen zoals wij.

Na de dood van Jacob, worden de broers weer bang voor Jozef. Zou hij alsnog wraak nemen voor wat ze hem aandeden?

In Genesis 30: 18 t/m 21 horen we: Daarna gingen de broers zelf naar Jozef. Ze knielden voor hem en zeiden: 'We zullen je slaven worden'. Maar Jozef zei: Waarom zijn jullie zo bang? Ik ben God niet. Jullie hebben mij heel slecht behandeld, maar God heeft het goed gemaakt. Hij heeft er voor gezorgd dat een heel volk kon blijven leven. Wees niet bang. Ik zal voor jullie en voor jullie kinderen zorgen'. Zo stelde hij hen gerust met vriendelijke woorden.

En zo liet Jozef ons zien dat er grenzen zijn, doordat hij zegt 'Ik ben God niet'. Ook wij zijn God niet. En zo liet Jozef ons ook zien dat het nooit te laat is om vrede te stichten. Want als mens, met onze begrensde mogelijkheden, kunnen we wel degelijk iets bijzonders doen.

Amen.